

Вугільна галузь належить до найбільш проблемних у промисловості України. З одного боку, вона є основним джерелом забезпечення національної економіки власними енергоресурсами, з іншого – через складні природні умови розробки родовищ і загалом невисокий технічний рівень є недостатньо конкурентоспроможною, важко адаптується до ринкових умов господарювання, потребує вагомої державної підтримки. Бюджетне субсидування вітчизняної вугільної галузі, що постійно зростає, є важким тягарем для національної економіки. Крім того, слід мати на увазі небезпечність розробки складних українських вугільних родовищ, високий рівень травматизму (у тому числі смертельного) у галузі, а також більш негативні екологічні наслідки видобування і споживання вугілля порівняно з іншими видами палива.

У зв'язку з цим час від часу порушується питання про доцільність згортання вугільної промисловості в Україні. Таке питання ставилося, наприклад, і у 2000 р., і у 2012 р. Узагалі йдеться про припинення вуглевидобутку в Донбасі ще з часів СРСР, з 80-х років ХХ ст. У сучасній Україні видобування вугілля трактується як необхідність для енергетичної незалежності й відповідно енергетичної безпеки країни, як це в середині минулого століття трактувалося стосовно, наприклад, кам'яновугільної промисловості ФРН. Однак сьогодні, в епоху глобалізації, поняття енергетичної безпеки й енергетичної незалежності не ототожнюються. Як зазначено в дослідженні Секретаріату Енергетичної хартії, «...імпорт /енергоресурсів/, а отже, і залежність від інших країн уже не розглядається як загроза національному суверенітету (за винятком, можливо, нафти...)»¹. Європейський Союз, який передбачає збільшення частки імпорتنих енергоносіїв від нинішніх 50 до 70 % у 2030 р., та Японія, яка вже на сьогодні імпортує понад 90 % енергоресурсів, що споживаються нею, не вважають це загрозою для їхньої енергетичної безпеки, приділяючи належну увагу заходам щодо нейтралізації ризиків імпоротної залежності, зокрема, шляхом диверсифікації джерел постачання енергоресурсів. Ідеї енергетичної автаркії, які іноді проголошуються з орієнтацією на вітчизняне вугілля, не зовсім відповідають ані сучасним тенденціям глобалізації світового хазяйства, ані принципам сталого розвитку. Відомо, що навіть країни, які експортують вугілля в значних обсягах, водночас здійснюють, з різних міркувань, і його імпорт з інших країн (наприклад, Росія – з Казахстану, США – з Колумбії, Польща – з Росії).

¹ Торговля энергоресурсами: Правила ВТО, применимые по Договору к Энергетической хартии / Секретариат Энергетической хартии. – Брюссель, 2001. – С. 13, п. 24.

Важливою обставиною є те, що українська вугільна промисловість дуже строката і за природними умовами, і за виробничим і технічним рівнем підприємств. У ній функціонують і глибокозбиткові, і рентабельні шахти, а також збиткові шахти, що в разі їх модернізації можуть стати рентабельними. При цьому вугільна галузь є дуже інерційною, зважаючи на тривалість і дорожнечу як будівництва й реконструкції, так і виведення з експлуатації вугледобувних підприємств, масштабність соціальних та екологічних наслідків реструктуризації галузі. Слід також мати на увазі не завжди прогнозовані зміни кон'юнктури вугільного ринку. Усе це потребує виважених підходів до визначення стратегічних орієнтирів і вироблення довгострокової політики стосовно вугільної промисловості.

У науковій доповіді, підготовленій за результатами досліджень, проведених в Інституті економіки промисловості НАН України, надано характеристику сучасного стану вітчизняної вугільної галузі на тлі світових тенденцій, критичну оцінку вже задекларованих заходів і пропозиції щодо подальшого реформування і розвитку галузі (*Амоша О., Стариченко Л., Череватський Д. Стан, основні проблеми і перспективи вугільної промисловості України: наук. доп.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2013. – С. 4–5).*